Гук О.-М.І.
студентка,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА ЯК ОСОБЛИВИЙ ТИП НАРАТИВУ

Літературна казка є не тільки типом художнього прозового тексту, а й наративом особливого роду, і являє собою незвичну структуру в наратології. Але перш ніж говорити про літературну казку як про один з видів наративу, доцільним є дати визначення самому наративу та іншим основним категоріям наратології – розповідним рівням, наратору і актору, а також розглянути наратив як об'єкт лінгвістичного дослідження.

В останні десятиліття незмінно зростає інтерес вітчизняних і зарубіжних вчених до вивчення наративу і особливо в галузі міждисциплінарних студій, що прагне до подолання традиційної «прірви» між лінгвістикою тексту й літературознавством; області, що отримала назву «наратологія». Зростання зацікавленості до наративних особливостей того чи іншого жанру підняло питання про можливість створення типології жанру. Не випадковою є й зацікавленість до тексту літературної казки – жанру, що виник на основі народної творчості, який містить в собі багато ознак фольклорної казки і рівночасно являється неповторним літературним жанром.

Термін «наратив» визначається універсальністю вживання. Для Дж. Прінса *наратив* є «уявленням реальних чи вигаданих подій в тимчасовій послідовності» [14, с. 1]. У. Лабов і Дж. Валетський розглядають *наратив* як «вербальний спосіб представлення оповіді, який відповідає тимчасовій послідовності подій». Наратив має функцію особистої зацікавленості, що стимулюється заохоченням в соціальному контексті, в якому відбувається розповідь [1, с. 13].

Американський дослідник А. Еббот розуміє наратив як набір подій, розташованих усередині, які обмежують їх структури [3, с. 13]. При цьому, як і у Дж. Олкер, *наратив* представляється аналізом процесу [3, с. 411]. Л. Гріффін визначає *наратив* як аналітичний конструкт, який об'єднує низку дій в єдине ціле. Наративи, на його думку, повинні мати початок, серію подальших дій і закінчення [12, с. 1099].

Ш. Лінде трактує наратив як характерну дискурсну (текстову) одиницю: «наратив – прототипна текстова одиниця. За винятком

простих реакцій це перша текстова одиниця, яка засвоюється дітьми, вона використовується всіма верствами населення в найширшому колі соціальних ситуацій і має універсальне застосування» [13, с. 217].

Наратологи розуміють художній прозовий текст як багаторівневе утворення. Але для них найважливішою є комунікативна природа цих рівнів. Йдеться про комунікації між адресатом (автором) і отримувачем (читачем) художньої інформації. Конкретний автор і конкретний читач будь-якого художнього тексту спілкуються один з одним не безпосередньо, а через сам текст, за допомогою оповідних інстанцій, які існують всередині тексту.

Основна оповідна інстанція – наратор чи оповідач. Поняття «наратор» протиставляється поняттю «конкретний», «реальний» автор. Оповідач – це якась створена фігура, це роль, придумана і прийнята автором. На думку Р. Барта, «наратор і персонажі за своєю суттю є «паперовими істотами «; автор оповіді (матеріальний) жодним чином не може бути поплутаний з оповідачем цієї розповіді» [5, с. 19].

Л. Раян завзято, виходячи з розуміння художнього тексту як однієї з форм «мовного акту», вважає присутність наратора обов’язковим в будь-якому тексті, хоча в одному випадку він може володіти деяким ступенем індивідуальності, а в іншому – опинитися повністю без неї [15, с. 518].

Л. Поланий, співвітчизниця Ш. Лінде, зазначає, що «в щоденних розмовах ми розповідаємо один одному «історії» – вигадані або ж реальні наративні події, що включають якісь особливі події в минулому часі, причому оповідач може бути, а може і не бути дійовою особою» [16, с. 189].

Говорячи про літературну казку як про об'єкт дослідження, варто відзначити, що на відміну від фольклорної казки, яка є жанром усної народної творчості, літературна казка стала письмовим літературним наративом або наративним текстом. Ці визначення в даному випадку є синонімами.

Дж. Прінс також розглядає наратив з точки зору семіології, тобто як систему знаків, яка може бути представлена в різних маніфестаціях. Ось деякі з можливих субстанцій: «...в сфері вербального оповідування – романи і романси, новели і короткі розповіді, історії, міфи, чарівні казки, легенди і балади, новини, спонтанні розповіді в звичайній розмові тощо» [14, с. 58].

Наратив розглядається тут в комунікативному і прагматичному аспектах вже в початковій дефініції. Хоча підходи до наративу дуже різні і залежать від форми обраного матеріалу і методики дослідження (усний чи письмовий; спонтанний або ж спеціально підготовлений;

літературний або ж повсякденний; мінімальний або закінчений наратив, в окремих випадках – повністю розповідний твір) [10, с. 49; 11, с. 58].

Згідно з класичним визначенням Ж. Женетта, власне нарація «породжує розповідний акт», без якого «немає наративного висловлювання, а іноді немає і оповідного змісту» [1, с. 63–64]. Можна сказати, що нарація є особлива інтенція усного чи письмового суб'єкту дискурсії.

Отже, будь-який наратив може бути текстом, але не кожен текст є наративом. Об'єкт наратології – це культурний простір, утворений текстами певної риторичної модальності, а предмет її осягнення – комунікативні стратегії і дискурсні практики наративної інтенціональності. Однак ані літературна сюжетологія, ані теорія літературного оповідування, входячи до складу наратології, не втрачають своєї специфіки, чи своєї актуальності. Навпаки, багатий літературознавчий досвід вивчення поетики жанрів, сюжету, оповідування, будучи наближеним на немистецькі наративні тексти, відкриває перед їх дослідниками (і перед сучасною риторикою в цілому) нові евристичні можливості [4, с. 10]. Тому будучи універсальним поняттям, наратив може реалізовуватися у вербальній формі, і тоді це буде незвичною структурою оповідування в тексті. Саме вона і повинна стати об'єктом текстового аналізу.

Список використаних джерел:

1. Женетт Ж. Повествовательный дискурс // Женетт Ж. Работы по поэтике. Фигуры: В 2 т. – М., 1998. – Т. 2. – С. 65–66.

2. Кухаренко В.А. Интерпретация текста. 2-е изд., перераб. – М.: Просвещениє, 1988. – 327 с.

3. Олкер Х.Р. Волшебные сказки, трагедии и способы изложения мировой истории // Язык и моделирование социального взаимодействия. – М.: Прогресс, 1987. – С. 408–440.

4. Тюпа В.И. Нарратология как аналитика повествовательного дискурса («Архиерей» А.П. Чехова). – Тверь, Твер. гос. ун-т, 2001. – 58 с.

5. Abbot A. From causes to events. Notes on narrative positivism // Sociological methods and research. № 4, 1992.

6. Barthes R. Introduction a l'analyse structurale des recits II Communications. – P., 1966. – № 8. – P. 1–27.

7. Bal M. Narratology: Introduction to the Theorie of Narrative. I Mieke Bal; translated by Christine van Boheemen. – Toronto; Buffalo: University of Toronto Press, 1985. – 164 p.

8. Bremond C Morphology of the French Folktale II Semiotica. – № 2, 1970. – 247-276 p.

9. Chatman S. Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film. Cornell University Press, Ithaca and London, 1978. – 277 p.

10. Dijk T. A.Van. Strategies of discourse comprehension I Tuen A. van Dijk, Walter Kintsch. – New York: Academic Press, 1983. – 418 p.

11. Greimas A.J., Courtes J. Semiotics and Language. An Analytical Dictionary. Ind. Univ. Press, 1982. – 409 p.

12. Griffin L.J. Narrative, event-structure analysis and causal interpretation in historical sociology //American Journal of Sociology. Vol. 98. № 5, 1993. – P. 1094–1133.

13. Leech G. N. Semantics. Harmonds worth, Penguin, 1974. – 386 p.

14. Prince G. Narratology: the Form and Function of Narrative. – B. etc., 1982. – VII; 184 p.

15. Ryan M.L. Pragmatics of personal and impersonal fiction *II* Poetics/ – Amsterdam, 1981. – Vol. 6. – P. 517–539.

16. Polanyi Livia. Telling the American Story. A Structural and Cultural Analysis of Conversational Storytelling. Ablex Publishers Corporation. – Norwood, New Jersey, 1985. – 158 p.

Захарків І.М.
студентка,
Науковий керівник: **Бехта І.А.**
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

НАРАТИВНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ «EAT, PRAY, LOVE»

XX століття принесло грандіозну кількість змін у людське життя. З'явилися новітні технології, які значною мірою спростили сприйняття та розуміння світу, зробили можливими віртуальні подорожі і, здавалося б, назавжди витіснили художню літературу. Проте, як показують сучасні дослідження, ці новозміни лише підштовхнули науковців до пошуків нових шляхів інтерпретації тексів. Романи, оповідання, подорожні записки стали основою для наукових досліджень у відносно новій галузі наук – наратології.

Сучасні розповіді мають творчий характер, вони відтворюють вчинок, за допомогою якого людина прагне усвідомити свою здатність